

Osmanlı İmparatorluğu'nda Taşra Elitleri

Necmiye DURMUŞ*

Editör: Antonis Anastasopoulos, 2021, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Taşra Elitleri*, Çev. H. Ebru Aksoy, Küre Yayınları, 1. Baskı, s. 503, İstanbul – ISBN: 978-6057646552

Editörlüğünü Antonis Anastasopoulos'un yaptığı bu eser, 10-12 Ocak 2003 yılında düzenlenen "Osmanlı İmparatorluğu'nda Taşra Elitleri" konulu Girit Halcyon Günleri Sempozyumu'nda sunulan tebliğler içerisinde on sekizini bir araya getirmektedir. Bu on sekiz metin; "Elit Kimliğinin ve Kültürünün Özellikleri," "On Beş ve On Altıncı Yüzyıllarda Taşra Elitleri," "Osmanlı Taşra Elitlerinin En Güçlü ve Parlak Dönemi," "Geç Osmanlı Döneminde Taşra Elitleri" başlıklarından oluşan dört bölüm altında gruplandırılmıştır.

Editör Anastasopoulos, kaleme aldığı giriş yazısında, her ne kadar taşra elitleri denildiğinde akla "ayan"lar gelmekteyse de ilgili sempozyumda sunulan bildirimlerin taşra elitliği kavramının içeriğini genişleterek ayanlığın ilerisine taşıdığını iddia eder. Ayrıca, "elit" kavramının; "insan faaliyetlerinin her alanında 'üst sınıf', gücü elinde tutanlar, düşünce ve faaliyetleri en çok itibar görenler" (s. 11) şeklinde üç temel anlamına değinen Anastasopoulos, bu anlamlardan hareketle kavramın müphemliğini de vurgulamaktadır. Anlama dair tartışmalarını sunan editör, elitlerin siyasi ve ekonomik güç ile özdeşleştirmenin daha faydalı olacağını ve nüfuzu da içerecek biçimde anlaşılması gerektiğini savunur. Diğer yandan, Anastasopoulos'a göre "elit kavramı evrensel bir kullanıma sahiptir. Kavranın müphemliği, bir taraftan bunu bir tarihsel analiz aracı olarak zayıflatıp mukayese imkânını ortadan kaldırırken diğer taraftan ona esneklik kazandırmakta ve modern, pre-modern, Ba-

---

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri, necmiyedurmus@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2663-3215

tılı, Batılı olmayan pek çok bağlamda kullanımına imkân vermektedir” (s.13). Bu eserde ise taşra elitleri kavramının tanımlanması, editörün önerisiyle, birincil ve ikincil özellikleri belirlenerek yapılabilir. Taşra elitlerinin birincil vasıfları mevki, servet ve güç olarak betimlenmekte; ikincil nitelikleri ise soy, ilişki ağı kurma, nüfuzlarını artıran unvanlar edinmeleri şeklinde sıralanmaktadır. Osmanlı toplumunu çalışırken dikkate alınması gereken unsurlardan biri olarak elitlerin, “toplumun liderleri, toplumu bir arada tutan değerlerin simgeleri ve toplumun kalanı için rol modelleri” olduğu, “merkezi devlet ile tebaa arasında arabulucular olarak hizmet ettiği” ve “siyasi gücü veya nüfuzunun esasen iktisadi ve mali güce sahip olmakla bağlantılı olduğu gerçeği” unutulmamalıdır.

Eserin birinci kısmı olan “Elit Kimliğinin ve Kültürünün Özellikleri” başlığı altında altı tebliğe yer verilmektedir. Bunların ilki György Hazai'nin “Osmanlı Vilayetlerinde Türk Dili ve Yerel Elitlerin Bu Dile Bakışı: Macaristan Örneği”dir. Hazai bu tebliğinde, “genel olarak Osmanlı İmparatorluğu'nda, özellikle de Türk kökenli olmayan vilayetlerde Türk dilinin rolü neydi?” ve “İmparatorluk yüzyıllar içinde belirli bir dil politikası izledi mi?” (s. 38) sorularını ele almakta ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Türk dilinin rolünü Roma İmparatorluğu'yla da karşılaştırmaktadır. Bu soruları ortaya atmasına sebep olarak da Osmanlı yerel elitlerinin yerel halkla dilsel yaklaşımlarına dair dağınık bilgilere sahip olmamızı gösterir. 16. ve 17. yüzyıl Macaristan'ına bakıldığında, oradaki Türklerin varlığının, “Osmanlılar tarafından fethedilen Macaristan toprakları, askeri garnizonlar ve görece dar bir sosyal tabakayı oluşturan kaçıllara çalışanlarıyla sınırlı” olduğu anlaşılmaktadır. Günlük hayatta Macar halkıyla kurulan iletişim, o dönemin Macar dilinde görülen Türkçe unsurların da vurguladığı üzere dilsel bir iletişim kurma zorunluluğunu gündeme getirmiştir. Balkanlarda ise farklı etnisiteler arasındaki yakın ilişkiler çift dillilik veya çok dillilik olarak ifade edilebilen bir durumu ortaya çıkarmıştır. Arap vilayetlerinde ise Türk entelektüellerinin Arapça hâkimiyeti, Türk dilinde yer alan Arapça kelimeler iletişim açısından ortak bir dil meydana getirmiştir. Bunlarla birlikte, Roma İmparatorluğu ile bir karşılaştırma yapıldığında, Roma İmparatorluğu'nun aksine Osmanlıda, fethedilen topraklarda dilini hâkim kılma süreci görülmemektedir. Osmanlı'nın bir dil politikası izleyip izlemediği noktasında ise bir dil politikasına nazaran merkez iktidarın bir iradesinden bahsedileceği Hazai tarafından iddia edilmektedir. Bu irade, “bölgeden bölgeye çeşitlilik gösteren ve farklı etnik, politik vs. koşullar nedeniyle belirlenen dilsel bir yaklaşım”ı imlemektedir.

Birinci kısmın ikinci yazısı, “Yerel Müslüman Osmanlı Elitlerinin Göç Hareketliliği: Mezar Taşları Işığında Genel Bir Bakış” başlığını taşımaktadır. Tebliğin sahibi Nicolas Vatin’in amacı, Osmanlı mezar taşı kitabeleri aracılığıyla elde edilen merhum ya da merhumların aileleri ile ilgili coğrafi bilgileri incelemektir. Vatin’e göre, her ne kadar mezarlıklarda saygın kişilerin yanı sıra sıradan insanların mezarları da bulunmaktaysa da incelenen mermer mezar taşlarının fiyatı göz önüne alındığında, bu mezar taşlarındaki bilgiler, toplumun üst tabakası diye adlandırılan elitlerin; diğer bir deyişle, şehirleri, mahalleleri ve köylerinde nüfuz sahibi olan kişilerin bir yansımasıdır. Diğer yandan, bu mezar taşları sundukları coğrafi kökene dair bilgilerle, merhumların göç tecrübelerini de ortaya çıkarmaktadır. Vatin’in incelediği kitabeler 18. yüzyıl ve 19. yüzyıl arasında düzensiz bir dağılım göstermektedir ve bu kitabelerden hareketle değerlendirildiğinde “yerel elitlerin öncelikle kendi içlerine dönük oldukları ... fakat aynı zamanda dışarıya da açık oldukları görülür.” Ortak bir imparatorluğun mensubu olmak; asker, yönetici veya ulemanın hareketliliği, kaybedilen toprakları bırakarak gelen nüfus gibi faktörler bu olguyu destekler. Bununla birlikte, mezar taşları üzerindeki ifadelerin değerlendirilmesi neticesinde elitlerin, ailevi ve coğrafi köklerine sadık oldukları anlaşılmaktadır.

Birinci kısmın üçüncü tebliği Jane Hathaway’in sunduğu, “Osmanlı Vilayetlerinde İkili Hizipçilik” adlı tebliğdir. Bu tebliğ, Hathaway’in ikili hizipçilik diye isimlendirdiği, diğer bir ifadeyle “üçüncü bir alternatifi olmayan iki hasım bloğun hakimiyetindeki siyasi kültür”ü tanımlayan Osmanlı taşra elitlerinin siyasi kültürü ile ilgilidir. İkili hizipçiliği doğuran şartlar olarak; “emperyal, doktrinel, kentsel/kırsal, elit/avam gibi geleneksel sınırları aşacak surette sarsıcı siyasi ve demografik değişimleri” göstermektedir. Hathaway, bu ikili hizipçiliğe örnek olarak Osmanlı Mısır’ındaki Fikâri ve Kasımi hiziplerini vererek bunları çeşitli yönlerden incelemektedir. Ayrıca, bu iki hiziple, Safevi İran’ındaki Haydariler ve Nimetileri de karşılaştırmaktadır.

Dördüncü yazı ise “Taşra İleri Gelenlerinin ‘Soyluluğu’na Dair” başlıklı Hülya Canbakal’ın sunumudur. Sunumdan uyarlanan bu makalede Canbakal, Osmanlıda “Peygamber soyundan gelenler arasında ileri gelenlerin yüksek oranda temsil ediliyor olmasının devlet politikalarıyla ve ileri gelenlerle devlet arasındaki ilişkiyle bağlantılı olduğu” kanaatinde. Bu kanaatini değerlendirmek adına Osmanlı ileri gelenleri ile Muhammedî soyluluk arasındaki bağlantıyı iki bakımdan analiz eder: İlk olarak, “seyyid unvanının verilmesinin kontrol altına alınması”nı ele almakta ve sonrasında “seyyid/şerif olmanın resmi önemine dair bir tartışma” ile devam etmektedir (s. 82). Seyyidlik id-

dialarının nasıl incelendiğine ve dolayısıyla seyyidliğin kontrol altına alınmasına değinen Canbakal, resmî kabul alabilme açısından daha iyi imkânlarla sahip olmaları, üstün bir soyun işaretlerini taşımaları ve sosyal itibar sahibi olmaları sebebiyle ileri gelen kimselerin sadat olabilmelerinin daha mümkün olduğuna dikkat çekmektedir.

Birinci kısımda yer alan bir başka yazı, “Belgrat: Müslüman ve Gayrimüslim Kültür Merkezi (16. ve 17. Yüzyıllar)” başlıklı Aleksandar Fotić’in makalesidir. Belgrat’ın Osmanlı idaresinde kaldığı 1521-1688 yıllarını kapsayan ilk dönemini inceleyen makalede Fotić’in amacı “Belgrat’ın Osmanlı idaresi dönemindeki kültürel hayatını araştırmak için metodolojik bir çerçeve ortaya koymak ve başlıca dini cemaatlerin entelektüel elitine dair temel bilgiler sunmaktır.” Bu anlamda, öncelikle dönemin Belgrat’ındaki Müslüman entelektüel elitlere ve sonrasında da gayrimüslim entelektüel elitlerine örnekler verir. Yazara göre, Osmanlı idaresinin ilk döneminde, Belgrat’taki kültürel hayatın seyri ni tüm dinî, etnik cemaatlerin entelektüel elitleri belirlemiştir. Bununla birlikte, farklı dinî cemaatler arasında kültürel bir iletişim bulunmadığı ve her cemaatin kendi kültürel yaşamını kendine özgü devam ettirdiği de anlaşılmaktadır.

Birinci kısmın son tebliği, “Osmanlı Elitinin Mensupları Olarak Ortodoks Kilisesi’nin Taşra Piskoposları (18. ve 19. Yüzyıllar)” başlığını taşımaktadır. Pinelopi Stathi’nin sunumu olan bu tebliğde, “yüksek Ortodoks ruhban sınıfının bir bölümü, bilhassa sultanın tebaası olan metropolitler, Osmanlı elitinin mensupları olarak kabul edilmelidir” iddiasında bulunmaktadır (s. 131). Bu iddianın temelini, elitin sadece zengin kişilerden oluşan bir grup olmadığı, ilim ve akıl sahibi olan, davranış ve fikirler vaaz eden seçilmiş bir grubu imlediği düşüncesi şekillendirmektedir.

Eserin, iki tebliğden oluşan ikinci kısmının başlığı “On Beş ve On Altıncı Yüzyıllarda Taşra Elitleri” dir. Bu bölümün ilk yazısı, Melek Delilbaşı’nın kaleme aldığı “Tırhala Tahrir Defterlerinde Hristiyan Sipahiler (15. ve 16. Yüzyıllar)” başlığına sahiptir. Delilbaşı, makalesinde, “Tesalya’daki Tırhala (Trikala) sancağına ait iki mufassal ve bir icmal defterine dayanarak, Hristiyan sipahilerin dirliklerine, gelirlerine ve askeri mükellefiyetlerine dair bilgi” vermektedir. Ayrıca, bu sipahiler, “yaşadıkları bölgelere isim veren Mikralar ve Kravarlar gibi geniş ailelerin soyağaçları, timarlarına yoğunlaşarak” tanımlanmaktadır (s. 143). Sonuç olarak, Mikralar ve Kravarlar gibi ileri gelenlerin, Osmanlı döneminde büyük timar sahibi olan elit sınıf mensuplarından oldukları anlaşılmaktadır. İkinci kısmın bir diğer yazısı ise “16. Yüzyıl Aynatab’ında Girişimcilik Başarısı: Yerel İleri Gelen Seydi Ahmed Boyacı

Örneği" başlığını taşıyan Leslie Peirce'in tebliğidir. Bu yazı, 16. yüzyıl Ayntab'ının ileri gelen ailelerinden biri ve de Ayntab elitine mensup olan Seydi Ahmed Boyacı üzerine biçimlenmektedir. "Ayntab şer'iyye sicillerinde Seydi Ahmed -borç mukaveleleri imzalayan, arazilere isim veren ve kırsal vergileri toplayan- girişimci sıfatı ile karşımıza çıkar" (s. 180). Aynı zamanda, Seydi Ahmed, geniş kırsal arazilere sahip oluşu, seyyid oluşu ve ailesinin Ayntab'taki şöhretiyle, diğer bir deyişle, nüfuzlu bir mevkiye sahip olmasıyla da ön plandadır.

Eserin üçüncü kısmı, "Osmanlı Taşra Elitlerinin En Güçlü ve Parlak Dönemi" başlığına sahiptir. Bu kısmın ilk makalesi, Eleni Gara'nın "Sarraflar ve Toprak Sahipleri: Erken Modern Dönemde Balkanlarda Şehirli Müslüman Elitin İzinde"dir. Gara'nın amacı, "Balkanlarda 16. ve 17. yüzyıl şehirli Müslüman elitini araştırmanın olanaklarını ve sınırlarını" incelemek ve "bugün Kuzey Yunanistan'da bulunan Veria (Karaferye) şehrine mensup böyle bir elitin terkihi ve faaliyetlerine dair ön sonuçlar" sunmaktır (s. 207). Gara, bu çalışmasını sürdürürken şer'iyye sicillerinden faydalanmanın önemli olduğunu vurgular.

Üçüncü bölümün ikinci makalesi "Osmanlı Taşra Toplumunda 'Zengin' Portresi: 1670'lerde Sofya" başlığını taşımaktadır. Rossitsa Gradeva'nın bu çalışması, 17. yüzyılın ikinci yarısındaki Sofya toplumunun çeşitli yönlerini 149 sayfalık bir tereke defteri üzerinden ve şehrin zenginlerini vurgulayarak sunmaktadır. Buradaki amaç, "17. yüzyıl Osmanlı Balkan toplumuna dair başka bir anlayış" ve imparatorluğun diğer kesimleri ile karşılaştırma yapmak adına bir başlangıç noktası ortaya koymaktır. Her ne kadar, Gradeva'nın odağı şehrin yerel eliti olsa da Sofyalı zenginlere dair bir imge çizerken ziyaretçiler bağlamında da bazı detaylara yer verilmektedir. Gradeva'ya göre, eksikliklerine rağmen tereke defterleri Osmanlı taşra toplumu hakkında pek çok açıdan bilgiler edinilmesine vesiledir. Zira, bu defterlerde yer alan zenginlerin nitelikleri, sosyal yaşamları ve mal varlıkları o dönemin toplumsal yaşamını günümüze taşımada ve genel bir portre çizmede etkindir.

Svetlana Ivanova'nın "'Varoş': Rumeli Şehirlerinde Reaya Elitleri (17. ve 18. Yüzyıllar)" başlığına sahip makalesi, "reaya idaresine katılımları temelinde oluşan reaya eliti ve bilhassa 17. ve 18. yüzyıllarda 'varoş' kurumunu oluşturan, şehir sakini gayrimüslim elitler üzerinde" durmaktadır (s. 295). Çalışma, Osmanlı sosyal tarihinin çok yönlü karakterini vurgulayan yerel özellikleri ortaya koymaya imkân sunan günümüz Bulgaristan'ında yer alan şehirleri temel almaktadır. Ivanova'nın araştırması, Osmanlı belgeleriyle birlikte çeşitli Hıristiyan kiliselerinin piskopos konsüllerinin kayıtlarına ve Bulgarca ve Yunanca şehir toplulukları kayıtlarına dayanmaktadır.

“Yerel elit Olarak Manastır’ın ‘Çiftlik Sahipleri’ (17. Yüzyıl Sonundan 19. Yüzyıl Başlarına)” isimli tebliğ, Michael Ursinus’a aittir. Ursinus’un yazısının amacı, “kadı sicilleri gibi yerel kaynakların, ‘gayriresmi’ mahiyetinden dolayı genellikle kayıt dışı kalan idari süreçlere dair ne ölçüde veri içerdiğini ortaya koymaktır” (s. 355). Netice olarak, dönemin diğer kaynaklarının aksine tahrir defterleri gibi belgeler, devlet ve temsilcileri ile alandaki çeşitli nüfuzlu aktörler arasındaki gayriresmi ilişkinin niteliğini ortaya koymada daha işlevsel durmaktadır.

Eserin editörlüğünü de yapan Antonis Anastasopoulos’un “Bir Balkan Şehrinin Karma Eliti: 18. Yüzyılın İkinci Yarısında Karaferye” başlıklı tebliği, Selanik’in batısında yer alan bu şehri temel alan bir başka çalışmadır. Anastasopoulos, iki mesele üzerinde durmaktadır: Birincisi, “19. yüzyıl öncesi Osmanlı döneminin büyük bölümünde olduğu gibi, 18. yüzyılın ikinci yarısında şehre dair elimizdeki neredeyse tek kaynağın Osmanlı defter ve belgeleri olduğu düşünüldüğünde Karaferye elitini tanımlamadaki güçlüktür” (s. 369). İkincisi ise, “Müslüman ve gayrimüslim elitlerin birleşik mi yoksa iki ayrı iktidar grubu olarak mı ele alınacağıdır” (s. 369). Yazar, Karaferye elitine dair bilgi edinme çabasında Osmanlıya ait tevzi defterleri, sicil kayıtlarını ele alır. Kayıtlardaki din konusuna bakıldığında ise genel olarak Müslüman ve gayrimüslimlerin ayrı ayrı listelendiği görülmektedir.

Üçüncü kısmın bir diğer makalesi, Yuzo Nagata’nın “Anadolu ve Balkanlarda Ayan: Karaosmanoğulları Ailesi Örneği (18. ve 19. Yüzyıllar)” adını taşımaktadır. Nagata, Karaosmanoğulları ailesi örneğini, “ayan olarak anılan yerli elitleri çalışırken karşılaşılan teori ile gerçek arasındaki uçurumu kapatmaya yönelik bir çaba” olarak ele aldığını ifade eder (s. 408). Nagata’nın çalışması sonucunda, Karaosmanoğulları ailesinin gücü ve nüfuzunun “iç içe geçmiş halkalar şeklinde ikili bir yapıdan “oluştugu anlaşılmıştır. Bu yapının dış halkası, “sadece iltizam haklarının siyasi değişkenliğine dayanan yüzeysel bir güç tabanını temsil ederken daha dar iç halka gerek çiftlik gerek vakıflarla teminat altına alınmış daha sağlam bir sosyo-ekonomik sahayı tanımlar” (s. 409).

Suraiya Faroqhi’nin “Anadolu’nun Güneybatısından Tahıl İhracatı: Tekelioğlu Mehmed Ağa ve Ailesinin Güç ve Serveti” başlıklı makalesi de eserin üçüncü kısmında yer almaktadır. Antalya bölgesinde yerleşik olan Tekelioğulları’nın önemi, onların bölge geneline tayin edilen vergilerin tevziyle görevli olmalarıyla da ilgilidir. Vergi tahsilinde önemli bir mevkiye sahip olmak, Antalya’nın ticaret bölgesinde baskın bir konuma da sahip olmayı beraberinde getirmektedir. Ayrıca, Tekelioğulları, “kendi bölgelerini muhafaza etmek ve genişletmek için ... başta tahıl ihracatı olmak üzere” ellerindeki kaynakları kullanmıştır.

Üçüncü kısmın son makalesi, “Anadolu’da Ayan Ailelerinin Mimari Hamiliği” başlığını taşıyan Filiz Yenişehirlioğlu’nun yazısıdır. Yenişehirlioğlu, Anadolu’daki ayan ailelerinin yürüttüğü inşaa faaliyetlerini, Batı Anadolu’da Karaosmanoğulları ve Cihanoğulları; Orta Anadolu’da Çapanoğulları ve Doğu Anadolu’da Çıldıroğulları aileleri üzerinden incelemektedir. Bu inceleme neticesine, “inşaa faaliyetlerindeki himaye ter-cihlerinin bu ailelerin belirli ekonomik, sosyal ve siyasi yaşam tarzlarını nasıl yansıttığı ... görsel malzemelerin yorumlanması ve bu alandaki hi-mayenin istatistiksel dağılımına” dayanarak ortaya koyulmaktadır (s. 450).

Eserin dördüncü kısmı ise “Geç Osmanlı Döneminde Taşra Elitleri” başlığını taşımaktadır. Bu son kısmın iki yazısından biri, Emilie Themopoulou’nun “Tanzimat Döneminde Kent Elitleri: Selanik Örneği” başlıklı yazısıdır. Themopoulou’nun çalışmasında, ilk olarak 19. yüzyıl Selanik’inde kentli yeni elitlerin doğuşunun kendine münhasır etkeleri incelenmekte ve sonrasında Tanzimat öncesiyle kıyaslandığında bu kesimdeki değişim ile birlikte, bu elitlerin sosyo-ekonomik konumları ve varlıklarıyla ortaya çıkan toplumsal değişime odaklanarak içlerindeki baskın unsurlar değerlendirilmektedir. Dördüncü kısmın ikinci yazısı ise Martin Strohmeier’in “Abdurrahman Paşa el-Yusuf: Şam’da Bir İleri Gelen (1873/74-1920)” başlıklı makalesidir. Strohmeier, el-Yusuf ailesinden Abdurrahman el-Yusuf’un yaşamından kesitler aktararak, Abdurrahman özelinde dönemin Şam’ında yerleşik olan ileri gelenlerin genel özelliklerine değinmektedir. Ayrıca, yazısının sonunda Abdurrahman Paşa’ya dair bir rapor da ek olarak sunulmuştur.

Eserde yer alan yazılar genel olarak değerlendirildiğinde, taşra elitlerini çalışmanın, dönemin sosyo-kültürel ve ekonomik panoramasını sunma imkânını belirginleştirdiği anlaşılmaktadır. Taşra elitleri, bir yandan nüfuzları sebebiyle sosyal yaşamın içerisinde etkin bir konumda olmakta, diğer yandan kültürün aktarılması ve korunması noktasında da işlevleri yadsınmamaktadır. Bunlarla birlikte, bir de ekonomik olarak daha güçlü olmaları, ikamet ettikleri bölgelerdeki ekonomik koşulları da belirlemektedir. Taşra elitlerine dair eserde çok yönlü bir perspektiften sunulan spesifik örnekler de bu görüşleri destekler niteliktedir. Bu örnekliklerin, döneme dair sosyolojik bilgiler de içermesi, bilhassa sosyoloji çalışmaları açısından da tarihsel kaynakların işlevselliğini pekiştirmektedir. Bu anlamda gerek gündelik yaşam çalışmaları gerekse de tarihsel sosyoloji araştırmaları için bu eserde metinleri yer alan araştırmacıların da faydalandıkları, şer’iyye sicilleri, tereke defterleri ve hatta mezar taşları mühim birer kaynaktır.

Esere format bağlamında bakıldığında ise eserin dört ana kısımdan oluştuğu ve bu bölümlemenin tebliğleri gruplandırma adına anlam-

lı, ancak format olarak orantısız durduğu düşünülmemektedir. İkinci ve dördüncü kısımlarda sadece ikişer yazıya yer verilmekte, birinci ve üçüncü bölüm ise sayıca çok daha fazla yazıdan teşekkül etmektedir. Her ne kadar, ilk bölümde elitler ve taşra elitleri bağlamında genel bir başlık altında yer alacak tebliğler bulunmakta ve diğer bölümler dönemselsel olarak sınıflandırılmaktaysa da dönemselin yanında bölgesel bir gruplandırmanın da yapılabileceği bir fikir olarak okuyucunun zihninde şekillenmektedir. Zira, eserdeki tebliğlerin geneli Osmanlı'nın Balkanlar'daki şehirlerinden çeşitli taşra elitleri örneklikleri sunmaktadır. Bununla birlikte, Anadolu'nun bazı bölgelerindeki elitlerden ve Şam'a has bir elit grubundan da bahsedilmektedir.

Eserdeki her metinde, gerekli görülen açıklamaların ve bilgilerin yapıldığı ya da okuyucuları farklı kaynaklara yönlendiren dipnotlar yer almaktadır. Bu dipnotlar gerek konuya uzak okuyucuları konuya yakın hâle getirmek gerekse de konu çerçevesindeki kaynakları detaylandırmak ve çeşitlendirmek adına değerlidir. Dipnotlar haricinde, kimi metinlerin sonlarında eklere de yer verilmektedir. Bahsedilen konunun üzerine bina edildiği kaynakların aktarılması bu eklerin genel temayülüdür. Bu kaynaklar, yer yer tablolar ve listeler olabildiği gibi bazen de fotoğraflar veya haritalar olabilmektedir. Bu kaynakların metnin sonuna eklenmesi, diğer araştırmacıların faydalanması için birer imkân iken, aynı zamanda okuyucuların konuyu daha etraflıca anlamalarına da olanak sunmaktadır.

Eserdeki bazı metinler, sempozyumda sunulan hâlleriyle bir tebliğ kısılalığında iken bazıları ise tam metne çevrilmiş ve genişletilmiş makale formatındadır. Bu durum, tebliğ formatından makale formatına geçişlerde -ya da *vice versa*- okuyucuda zihinsel bir sendeleme yaşatabilmektedir. Bunun, eser oluşturulurken, yazarlardan tebliğlerini belli bir formata sokmaları talep edilerek çözülebileceği ileri sürülebilmektedir. Formata dair bir başka değerlendirme de yazıların dili konusunda yapılabilir. Yazım dilinin niteliği bağlamında çeviri makalelerde bazı kompleks ve anlaşılması zor cümleler bulunabiliyorken diğerlerinde dil akıcı, yer yer betimleyici ve örnekleyicidir.